

- підприємств : моногр. / О. К. Єлісєєва, Т. В. Решетняк // Донбаська держ. машинобудівна академія. — Краматорськ : ДДМА, 2007. — 208 с.
2. Іванов Ю. Б. Конкурентні переваги підприємства: оцінка, формування та розвиток : моногр. / Ю. Б. Іванов, П. А. Орлов, О. Ю. Іванова ; [НАН України; Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку]. — Х. : ІНЖЕК, 2008. — 352 с.
3. Ильина Е. П. Модели и методы аналитической поддержки принятия решений стратегического управления / Е. П. Ильина, И. П. Сеницын, О. А. Слабоспицкая, Т. Л. Яблокова // Проблемы програмування . - 2012. - № 2-3. - С. 270-280.
4. Кирчата І. М. Управління конкурентоспроможністю підприємства в глобальному середовищі: моногр. / І. М. Кирчата, Г. В. Поясник. — Харків: ХНАДУ, 2009. — 160 с.
5. Левик І. С. Інструментарій стратегічного аналізу: класифікація, переваги та недоліки використання / І. С. Левик // Наука й економіка. — 2010. — № 2 (18). — С. 132-138.
6. Матвєєв В. В. Система понять, які характеризують конкурентний стан підприємства / В. В. Матвєєв // Інтелект ХХІ. - 2014. - № 2. - С. 55-62. —
7. Мелень О. В. Інноваційний розвиток та конкурентоспроможність машинобудівних підприємств / О. В. Мелень // Вісник НТУ «ХПІ». — Харків : НТУ «ХПІ», 2013. — № 20 (993) . — С. 18-22.
8. Модели и методы аналитической поддержки принятия решений стратегического управления / Е. П. Ильина, И. П. Сеницын, О. А. Слабоспицкая, Т. Л. Яблокова // Проблемы програмування. — 2012. — № 2–3. — С. 270–280.
9. Стояновський А. Р. Особливості побудови та перспективи розвитку загальнодержавної системи моніторингу інноваційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] / А. Р. Стояновський. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vc_hnu_ekon/2010_4_1/282-289.pdf.
10. Яненко І. Г. Організаційно-управлінські ресурси інноваційного розвитку економіки: методологія та практика : моногр. / І. Г. Яненко. — Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2012. — 380 с.
11. Янковой Р. В. Наукові підходи до формування стратегії промислових підприємств в умовах ринкових трансформацій / Р. В. Янковой, В. М. Проценко, О. Ю. Євлах // Вісник КНУНД МОН України. — Київ. — 2011. — № 1 (57). — С. 148–152.

УДК 339.137.2:331.103

DOI: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i56.93311>

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Уткіна Ю. М., к.е.н., доцент (УкрДУЗТ)

Глобалізаційні процеси створили можливості до нового розвитку, який пов'язаний із виробленням дієвих орієнтованих на зовнішньоекономічний простір стратегій. Вони ґрунтуються на забезпеченні збереження власної

конкурентоспроможності на протязі тривалого періоду часу, тобто, на забезпеченні конкурентостійкості як національної економіки в цілому, так і окремих підприємств, які є основою економічної системи держави. У сучасних умовах конкурентостійкість проявляється в ефективному використанні економічними суб'єктами свого фінансового й інтелектуального потенціалів на основі росту технологічної й управлінської складової в контексті ідеології розвитку. Оскільки фінансові ресурси з точки зору економіки підприємства не можна вважати стійкими джерелами його конкурентних переваг, у подальшому зосередимо увагу на інтелектуальній складовій конкурентостійкості підприємства. Метою даного дослідження є визначення сутності інтелектуального капіталу та його значення як фактора забезпечення конкурентостійкості підприємства на сучасному етапі розвитку економіки України в умовах наростання глобалізаційних тенденцій. Інтелектуальний капітал і вміння його використовувати з високою віддачею визначають успішний розвиток підприємства, його сталу конкурентну позицію як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку на основі забезпечення тривалої конкурентостійкості. При цьому інтелектуальний капітал являє собою не тільки матеріальні та нематеріальні ресурси, що використовуються у виробничому процесі підприємства. В першу чергу, до інтелектуального капіталу слід відносити особливі здібності персоналу підприємства, що засновані на знаннях, навичках, умінні та досвіді, а також забезпечують особливо цінну для підприємства інформацію, яка є основою вагомих конкурентних переваг на внутрішньому та зовнішньому ринках в умовах постіндустріального суспільства.

Ключові слова: глобалізація, інтеграційні процеси, конкурентостійкість, конкурентні переваги, інтелектуальний капітал, інтелектуальний продукт, світовий ринок.

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЙ КАПИТАЛ КАК ФАКТОР ОБЕСПЕЧЕНИЯ КОНКУРЕНТОУСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ В ГЛОБАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ

Уткина Ю. М., к.е.н., доцент (УкрГУЖДТ)

Глобализационные процессы создали возможности для нового развития, которое связано с выработкой действенных ориентированных на внешнеэкономическое пространство стратегий. Они основываются на обеспечении сохранения собственной конкурентоспособности на протяжении длительного периода времени, т.е. на обеспечении конкурентоустойчивости как национальной экономики в целом, так и отдельных предприятий, являющихся основой экономической системы государства. В современных условиях конкурентоустойчивость проявляется в эффективном использовании экономическими субъектами своего финансового и интеллектуального потенциалов на основе роста технологической и управленческой составляющей в контексте идеологии развития. Поскольку финансовые ресурсы с точки зрения экономики предприятия нельзя считать устойчивыми источниками его конкурентных преимуществ, в дальнейшем сосредоточим внимание на интеллектуальной составляющей конкурентоустойчивости предприятия. Целью данного исследования является определение сущности интеллектуального капитала и его значения как фактора обеспечения конкурентоустойчивости предприятия на современном этапе развития экономики Украины в условиях нарастания глобализационных тенденций. Интеллектуальный капитал и умение его использовать с высокой отдачей определяют

успешное развитие предприятия, его устойчивую конкурентную позицию как на внутреннем, так и на внешнем рынке на основе обеспечения длительной конкурентоустойчивости. При этом интеллектуальный капитал представляет собой не только материальные и нематериальные ресурсы, используемые в производственном процессе предприятия. В первую очередь, к интеллектуальному капиталу следует относить особые способности персонала предприятия, основанные на знаниях, навыках, умении и опыте, а также обеспечивающие особенно ценную для предприятия информацию, которая является основой весомых конкурентных преимуществ на внутреннем и внешнем рынках в условиях постиндустриального общества.

Ключевые слова: глобализация, интеграционные процессы, конкурентоустойчивость, конкурентные преимущества, интеллектуальный капитал, интеллектуальный продукт, мировой рынок.

INTELLECTUAL CAPITAL AS A FACTOR OF ENSURING COMPETITIVE STABILITY OF THE ENTERPRISE IN THE GLOBAL ECONOMY

Utkina Yu. M., Ph.D. in Economics, associate Professor (UkrSURT)

Globalization has created opportunities for new development, which is associated with the elaboration of effective targeting foreign economic policy space. They are based on ensuring their competitiveness over a long period of time, to ensure competitive stability as the national economy in General and individual enterprises, which are the basis of the economic system of the state. In modern conditions, the competitive stability is evident in the effective use of economic entities of their financial and intellectual potential on the basis of strong technological and management component in the context of the ideology of development. Because financial resources from the point of view of business Economics is not a sustainable source of competitive advantage in the future will focus on the intellectual component of competitive stability of the enterprise. The aim of this study is identification of essence of intellectual capital and its importance as a factor in ensuring competitive stability of the enterprise at the present stage of development of Ukraine's economy in conditions of increasing globalization tendencies. Intellectual capital and the ability to use high-impact determine the successful development of the company, its strong competitive position in both domestic and foreign markets on the basis of ensuring long-term competitive stability of the enterprise. While intellectual capital is not only tangible and intangible resources used in the production process of the enterprise. First, intellectual capital should be attributed special powers of the personnel of enterprises based on knowledge, skills, ability and experience, as well as providing especially valuable for the enterprise information that is the basis of important competitive advantages on the domestic and foreign markets in the conditions of postindustrial society.

Keywords: *globalization, integration processes, competitive stability, competitive advantage, intellectual capital, intellectual product, the global market.*

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Стрімка глобалізація й інтеграція світового господарства на сучасному етапі розвитку економіки України обумовлюють залучення національних трудових, матеріальних і фінансових ресурсів до системи

міжнародних операцій. Глобалізація виявляється у зростанні міжнародної торгівлі й інвестицій, значному підвищенні ролі транснаціональних корпорацій у світогосподарських процесах. Саме тому глобалізація не забезпечує перерозподіл ресурсів на користь менш розвинутих країн, а, навпаки, зумовлює всі більшу різницю у розвитку та фінансовій стабільності її учасників.

У визначених умовах Україна опинилася заручником ситуації, що виникла у світовому господарстві. З одного боку, для деяких країн глобалізація створила такі можливості, про які донедавна не було й мови. З іншого боку, глобалізація є джерелом загроз втрати економічної незалежності для більшості країн світу. Глобалізація, як «панацея», була визнана джерелом позитивних зрушень для багатих людей, підприємств і національних економік, експортерів капіталу та технологій, глобальних фірм-лідерів тощо. Для країн з недостатньо розвинутою імпортоорієнтованою економікою та слабкою інфраструктурою, дрібних підприємств, некваліфікованих робітників і найменш захищених верств населення глобалізація виявилася великим злом.

Разом з тим, слід зауважити, що глобалізаційні процеси створили можливості до нового розвитку, який пов'язаний із виробленням дієвих орієнтованих на зовнішньоекономічний простір стратегій. Вони ґрунтуються на забезпеченні збереження власної конкурентоспроможності на протязі тривалого періоду часу, тобто на забезпеченні конкурентостійкості як національної економіки в цілому, так і окремих підприємств, які є основою економічної системи держави.

У сучасних умовах конкурентостійкість проявляється в ефективному використанні економічними суб'єктами свого фінансового й

інтелектуального потенціалів на основі росту технологічної й управлінської складової в контексті ідеології розвитку [1, с. 12]. Оскільки фінансові ресурси з точки зору економіки підприємства не можна вважати стійкими джерелами його конкурентних переваг, у подальшому зосередимо увагу на інтелектуальній складовій конкурентостійкості підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання впливу глобалізаційних процесів на економіку України розкрито у працях таких вчених, як: В.Л. Дикань [2], А.С. Тельнова та В.В. Гончарук [3], І.В. Нартова й О.Є. Коломієць [4] та ін. Спроби визначення сутності поняття «конкурентостійкість підприємства» та дослідження її складових робиться у роботах В.О. Зубенко [5], У.Л. Сторожилової [6], В.В. Чернеги [7], С.А. Можначева [8] та ін. Питання формування та розвитку інтелектуального капіталу є недостатньо пропрацьованими. На нашу думку, слід виокремити роботи таких авторів, як: В.Д. Пархоменко й А.О. Пархоменко [9], А.Л. Сергєєв [10], Н.С. Маркова [11], О.В. Бервено [12] та ін. У дослідженнях зазначених авторів розкривається сутність інтелектуального капіталу, його структура, методи формування та розвитку.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Не дивлячись на значну кількість наукових праць, які стосуються напрямку даного дослідження, автор вважає, що питання щодо визначення інтелектуального капіталу як фактора забезпечення конкурентостійкості підприємства в умовах глобалізації економічних зв'язків залишаються недостатньо розкритими.

Формування цілей статті (постановка завдання). Саме тому метою даного дослідження є визначення сутності інтелектуального капіталу та його значення як фактора забезпечення

конкурентостійкості підприємства на сучасному етапі розвитку економіки України в умовах наростання глобалізаційних тенденцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економіка України розвивається за законами ринкового механізму, який обумовлює наявність конкуренції, що сприяє загостренню конкурентної боротьби між суб'єктами господарювання, вільного ціноутворення, самостійності прийняття рішень будь-якого характеру стосовно діяльності та подальшого функціонування практично усіх галузей народного господарства, невизначеності та ризику тощо. При цьому внаслідок посилення глобалізаційних та інтеграційних процесів, поглиблення міжнародної конкуренції для забезпечення не тільки виживання, а й успішного функціонування підприємства, воно має бути конкурентостійким. Конкурентостійкість підприємства у визначених умовах залежить від наявності конкурентних переваг, його конкурентоспроможного потенціалу та конкурентоспроможності продукції, характеру застосовуваних напрямів, видів і методів конкурентних дій.

В умовах розвитку постіндустріального суспільства, як зазначають деякі науковці, дослідження напрямів забезпечення конкурентостійкості підприємств зміщується у бік визначення природи інтелектуального капіталу, як фактору формування сталих конкурентних переваг і конкурентоспроможності підприємства у тривалій перспективі.

Питання існування інтелектуального капіталу вперше було поставлено П. Друкером у роботі «Концепція корпорацій» (1946), яка була присвячена загальним питанням менеджменту. Більш детальне розв'язання проблематики інтелектуального капіталу започатковано у праці Дж. Гелбрейта «Нове індустріальне суспільство» (1969). Автор займався

вивченням інтелектуального капіталу в контексті парадигми нового індустріального виробництва, зростання ролі наукоємних виробництв у сучасній йому економіці. На думку автора, інтелектуальний капітал виходив за рамки «чистого інтелекту» людини та включав у себе цілеспрямовану інтелектуальну діяльність. Так, для опису знань вперше було використано поняття капіталу, тобто цінності, що допомагає створити інші цінності [13]. З часом тлумачення цього поняття трансформувалося, взявши початок з теорії менеджменту та людського капіталу. Нині найбільш широко використовується визначення інтелектуального капіталу як тих нематеріальних активів компанії, які, не відбиваючись в її фінансовій звітності, можуть бути кодифіковані, оцінені та використані компанією [14, с. 107].

Аналіз еволюції підходів до визначення сутності інтелектуального капіталу дозволив виокремити такі підходи до його вивчення:

- структурний – вивчення інтелектуального капіталу через розкриття його структури;

- функціонально-структурний – вивчення інтелектуального капіталу через аналіз його призначення та дослідження специфічної ролі, яку він відіграє у процесі суспільного відтворення;

- термінологічний – вивчення інтелектуального капіталу через загальноприйняте розуміння сутності категорії «капітал» як певного вкладення (цінності, ресурсу), наслідком застосування якого є отримання доходу [15, с. 58].

Дослідження сутності поняття «інтелектуальний капітал» дозволило автору систематизувати підходи до визначення зазначеної категорії за груповими ознаками, що відображають специфікацію потреб проведеного аналізу (табл. 1).

Систематизація визначення категорії «інтелектуальний капітал»

Сутність інтелектуального капіталу	Автор	Визначення інтелектуального капіталу
1	2	3
Як єдність людського і структурного капіталів	Л. Едвінссон, Л. Мелоун	Особливе поєднання людського капіталу (реальні та потенційні інтелектуальні здібності, а також відповідні практичні навички працівників компанії) та структурного капіталу (його складові задають такі специфічні фактори, як: зв'язки зі споживачами, бізнес-процеси, бази даних, бренди та ІТ-системи) [16, с. 9; 14].
	Б. Леонтьєв	Сукупність законних прав суб'єкта на результати його творчої діяльності, його природних і набутих інтелектуальних здібностей, навичок, нагромаджених ним баз знань і корисних відносин з іншими суб'єктами [17, с. 101]
	Л. Городянська	Сутність інтелектуального капіталу виявляється в сукупності дії його складових, до яких відносяться інтелектуальна власність, людський капітал, інтелектуальний капітал та інтелектуальний споживчий капітал [18, с. 128]
Як нематеріальні активи	Е. Брукінг	Інтелектуальний капітал – це термін для позначення нематеріальних активів, без яких компанія не може існувати. Складові частини інтелектуального капіталу визначаються автором таким чином: ринкові активи, інтелектуальна власність як актив, людські активи, інфраструктурні активи [19, с. 30-31]
Як нематеріальні активи	О. Малишко	Інтелектуальний капітал охоплює всі невідчутні та нефізичні активи і ресурси організації, які зазвичай не мають оцінки в її балансовому звіті (крім об'єктів інтелектуальної власності), тобто її процесів, інноваційної здатності, неявного знання її членів, а також мережі контактів останніх» [20, с. 164]
	С. Легенчук	Інтелектуальний капітал є частиною невідчутних активів і пов'язаний з нематеріальними активами щодо об'єктів прав інтелектуальної власності [21, с. 13]
	Л. Джойя	Це той же гудвіл, але досліджується менеджерами, а не бухгалтерами. Маючи внутрішню структуру, інтелектуальний капітал конкретизує поняття гудвіла та пояснює причини його виникнення [21, с. 13]
	К.-Е. Свейбі	Склад нематеріальних активів, який відповідає розгорнутій структурі інтелектуального капіталу, включає три компоненти: індивідуальну компетентність, внутрішню структуру фірми та зовнішню [22, с. 89]

Продовження табл. 1

1	2	3
Як сукупність людського та машинного інтелекту	О. Кендюхов	Це здатність створювати нову вартість інтелектуальні ресурси підприємства, представлені людськими і машинними інтелектом, а також інтелектуальними продуктами, створеними ним самостійно або залученнями із сторони як засоби створення нової вартості [22, с. 31]
Як знання	В. Іноземцев	Своєрідний «колективний мозок», який акумулює наукові та звичайні знання працівників, набутий досвід, інтелектуальну власність, спілкування й організаційну структуру, імідж фірми, її інформаційні мережі [23, с. 322]
	Т. Стюарт	Це сума знань всіх працівників компанії, що забезпечує її конкурентоспроможність [24, с. 11]
	Д. Даффі	Це сукупні знання, які має організація в особі своїх співробітників, а також у вигляді методологій, патентів, архітектури і взаємозв'язків [25, с. 35]
	Х. Макдональд	Це знання, які є в організації та можуть використовуватися для одержання різних переваг перед конкурентами [26, с. 57]
	П. Саліван	Це знання, яке може бути перетворене на прибуток [21, с. 13]
	В. Базилевич	Це накопичена у процесі інтелектуальної діяльності сукупність знань, досвіду, навичок, творчості, здібностей, взаємовідносин, що мають економічну цінність і використовуються у процесі виробництва й обміну з метою отримання доходу [15, с. 62]
Як інтелектуальний матеріал	Д. Клейн, Л. Прусак	Формалізований і зафіксований інтелектуальний матеріал, що використовується для виробництва більш цінного майна [26, с. 55]

Таким чином, поєднуючи в собі знання, навички, досвід і кваліфікацію персоналу, а також творчі та пошукові здібності, що мають беззаперечну економічну цінність, інтелектуальний капітал стає першочерговим фактором забезпечення конкурентних переваг в умовах постіндустріального інформаційного суспільства на шляху переходу до економіки, що базується на знаннях (рис. 1).

Визнання інтелектуального капіталу першочерговим фактором забезпечення конкурентних переваг підприємства пов'язано з найбільшою його цінністю – персоналом підприємства, який має характеризуватися високим професійно-

кваліфікаційним рівнем, творчим та інноваційним підходом до виконання посадових обов'язків, здатністю пристосування до організаційно-технологічних змін, вмінням якомога повно використовувати можливості сучасних інформаційних та комунікаційних технологій, прагненням до самовдосконалення тощо.

Успішна реалізація ключових напрямків формування сталих конкурентних переваг прямо залежить від усіх складових інтелектуального капіталу – людського капіталу, структурного капіталу, споживчого капіталу – та факторів впливу на його складові (рис. 2).

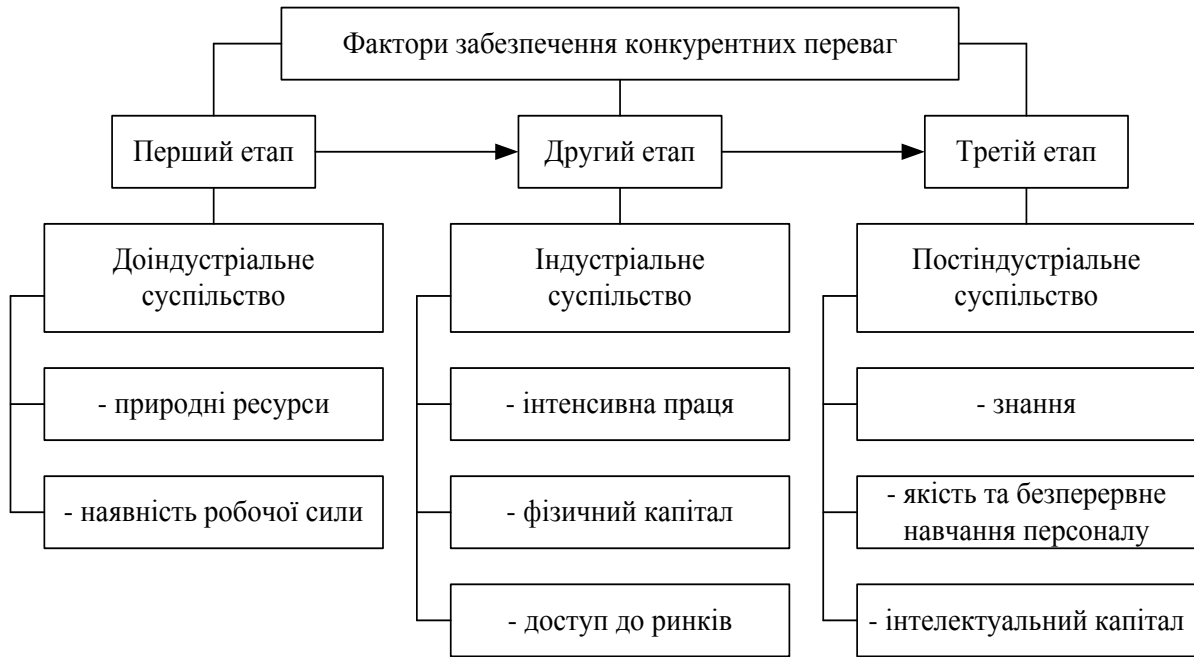

Рис.1. Еволюція конкурентних переваг [27; 28]

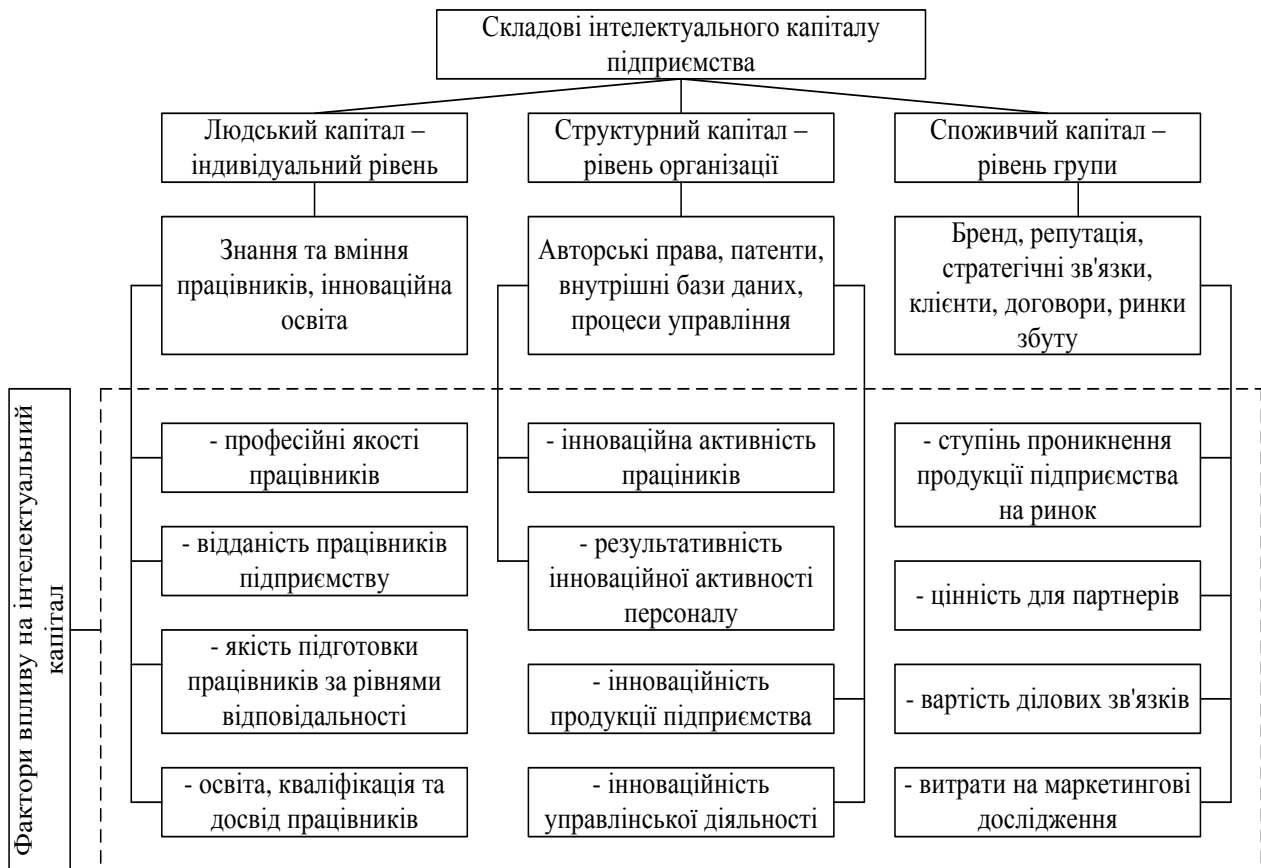

Рис. 2. Фактори впливу на інтелектуальний капітал

Власне, зазначений підхід до ідентифікації інтелектуального капіталу через фактори впливу визначає його джерелом створення інтелектуального продукту, який у подальшому, залучаючись до технологічних або комерційних процесів, проявляється у вигляді виробничого чи маркетингового інтелектуального активу підприємства, що забезпечує отримання прибутку та конкурентоспроможність його продукції.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Інтелектуальний капітал і вміння його використовувати з високою віддачею визначають успішний розвиток підприємства, його сталу конкурентну позицію як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку на основі забезпечення тривалої конкурентостійкості. При цьому інтелектуальний капітал являє собою не тільки матеріальні та нематеріальні ресурси, що використовуються у виробничому процесі підприємства. В першу чергу, до інтелектуального капіталу слід відносити особливі здібності персоналу підприємства, що засновані на знаннях, навичках, умінні та досвіді, а також забезпечують особливо цінну для підприємства інформацію, яка є основою вагомих конкурентних переваг на внутрішньому та зовнішньому ринках в умовах постіндустріального суспільства.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1 Миргородская, Е.О. Эволюция финансового капитала в условиях глобализации: автореф. дисс. ... докт. экон. наук: 08.00.01 – экономическая теория / Е.О. Миргородская; МГУ им. М.В. Ломоносова. – М., 2007. – 50 с.

2 Дикань, В.Л. Стратегічні пріоритети розвитку економіки України в умовах зміни центрів економічної та політичної влади / В.Л. Дикань // Вісник економіки транспорту і промисловості:

збірник науково-практичних статей. – 2013. – №41. – С. 11-16.

3 Тельнов, А.С. Технологічний розвиток економіки України: сучасне становище та орієнтири на майбутнє / А.С. Тельнов, В.В. Гончарук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – №4, Т. 1. – С. 211-218.

4 Нартова, І.В. Глобалізація та її вплив на розвиток світового господарства / І.В. Нартова, Є.О. Коломієць // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2011. – №3(48). – С. 20-24.

5 Зубенко, В.О. Зміна парадигми забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств України / В.О. Зубенко // Вісник економіки транспорту і промисловості: збірник науково-практичних статей. – 2012. – №40. – С. 160-162.

6 Сторожилова, У.Л. Забезпечення конкурентостійкості підприємства через інноваційно-інвестиційний механізм: автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.06.01 – економіка, організація і управління підприємствами / У.Л. Сторожилова; УкрДАЗТ. – Харків, 2006. – 19 с.

7 Чернега, В.В. Конкурентостійкість підприємств та механізм її забезпечення: монографія / В.В. Чернега; відповід. ред. О.Д. Гудзинський; Київський національний ун-т технологій та дизайну; Ін-т підготовки кадрів державної служби зайнятості України. – К.: ІПК ДСЗУ, 2008. – 235 с.

8 Мохначев, С.А. Управленческие аспекты конкурентоустойчивости регионального вуза на рынке образовательных услуг / С.А. Мохначев // Интеграция образования. – 2007. – №3/4(48/49). – С. 14-16.

9 Пархоменко, В.Д. Інтелектуальний капітал – основа розвитку підприємства [Електронний ресурс] / В.Д. Пархоменко, А.О. Пархоменко. – Режим доступу: <http://journals.uran.ua/index.php/2225-6407/article/viewFile/6248/5543>

10 Сергеев, А.Л. Типология ресурсов интеллектуального капитала фирмы / А.Л. Сергеев // Экономический вестник РГУ. – 2005. – №1. – С. 59-64.

11 Маркова, Н.С. Теоретико-методичні основи формування й розвитку інтелектуального капіталу: автореф дис. ... канд. екон наук: 08.09.01 – демографія, економіка праці, соціальна економіка та політика / Н.С. Маркова; Харк. нац. екон. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Харків, 2005. – 19 с.

12 Бервено, О.В. Інтелектуальний капітал: економічний зміст і особливості формування в транзитивному суспільстві: автореф дис. ... канд. екон наук: 08.00.04 – економіка та управління підприємствами / О.В. Бервено; Харк. нац. екон. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Харків, 2002. – 19 с.

13 Шкурупій, О.В. Інтелектуальний капітал як об'єктивна економічна категорія [Електронний ресурс] / О.В. Шкурупій, Л.С. Франко // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/ekonom/60/8293-intelektualnij-kapital-yak-ob-yektivna-ekonomichna-kategoriya.html>

14 Шульга, Ж.О. Інтелектуальний капітал як об'єктивна економічна категорія / Ж.О. Шульга // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2010. – №2. – С. 106-110.

15 Базилевич, В.Д. Інтелектуальна власність: підручник / В.Д. Базилевич. – К.: Знання, 2006. – 431 с.

16 Эдвинссон, Л. Корпоративная долгота. Навигация в экономике, основанной на знаниях / Л. Эдвинссон. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 248 с.

17 Леонтьев, Б. Цена интеллекта. Интеллектуальный капитал в российском бизнесе / Б. Леонтьев. – М.: Акционер, 2002. – 200 с.

18 Городянська, Л.В. Управління інтелектуальним капіталом і забезпечення

підприємств інтелектуальними ресурсами / Л.В. Городянська // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №1. – С. 127-132.

19 Интеллектуальный капитал / Э. Брукинг; пер. с англ. под ред. Л.Н. Ковалик. – СПб.: Питер, 2011. – 288 с.

20 Малишко, О.В. Про європейський формат системи показників вимірювання цінності інтелектуального капіталу регіонального наукового центру / О.В. Малишко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №11. – С. 162-173.

21 Жарінова, А.Г. Теоретико-економічні підходи до визначення феномену інтелектуального капіталу / А.Г. Жарінова // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №1. – С. 5-16.

22 Кендюхов, О. Гносеологія інтелектуального капіталу / О. Кендюхов // Економіка України. – 2003. – №4. – С. 28-33.

23 Иноземцев, В.Л. За пределами экономического общества / В.Л. Иноземцев. – М.: Academia, 1998. – 640 с.

24 Стюарт, Т.А. Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организаций / Т.А. Стюарт; пер. с англ. – М.: Поколение, 2007. – 368 с.

25 Даффи, Д. Человеческий капитал / Д. Даффи. – СПб.: Питер, 2000. – 212 с.

26 Комаров, И. Интеллектуальный капитал / И. Комаров // Персонал. – 2000. – №5. – С. 54-62.

27 Никифорова, В.Г. Дистанційна трудова діяльність як альтернативний засіб отримання безперервної професійної освіти персоналу / В.Г. Никифорова // Економіка розвитку. – 2009. – №1(49). – С. 43-46.

28 Никифорова, В.Г. Інтелектуальний капітал як складова економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / В.Г. Никифорова. – Режим доступу: <http://dSPACE.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2270/1.pdf>